

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, धनकुटा,

लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण

प्रतिवेदन

२०७१

परीक्षक

गीता अधिकारी, धनकुटा ७

निर्मल चोंगवांग, धनकुटा ७

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, धनकुटा,

लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण

प्रतिवेदन

२०७१

परीक्षक

गीता अधिकारी, धनकुटा ७

निर्मल चोंगवांग, धनकुटा ७

दुई शब्द

नेपाल सरकारको नीति, कार्यक्रम तथा बजेट वक्तव्यहरु र विभिन्न कानूनी दस्तावेजहरुमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरुलाई सम्बोधन गर्दै राष्ट्रिय प्राथमिकता दिईएको छ । यसै कार्यलाई स्थानिय तहमा कार्यान्वयन गर्न महिला तथा बच्चितीकरणमा परेका वर्गहरुलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याई समावेशी विकास गर्न सघिय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालयले धेरै प्रयासहरु गर्दै आएको छ । मन्त्रालयले नेपाल सरकारको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति तथा कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी ढंगबाट संचालन गर्न लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी नीति २०६६ तयार गरि स्थानिय निकायहरुमा कार्यान्वयन गर्दै आईरहेको छ ।

जिल्ला विकास समितिको कार्यालयले लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षणकार्यको जिम्मेवारी हामीलाई दिएको छ । यो परीक्षण स्थानीय निकाय लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा एवं परीक्षण निर्देशिका २०६८ बमोजिम गरिएको छ । परीक्षणका जम्मा ८ मुख्य सूचक र हरेकका ३ उप सूचक रहेका छन् । उक्त सूचकहरुलाई पुष्टी गर्ने हरेक उपसूचकका अन्य चार चार सहायक सूचकहरु रहेका छन् । परीक्षणकार्यमा जिविसका कर्मचारीहरुले आ आफ्ना दृष्टिकोण र बुझाइका आधारमा हरेक सहायक सूचकहरुमा अंक दिनु भएको छ । उक्त अंकका आधारमा माकुरे चित्र, सबल तथा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु, परीक्षणबाट आएका मुख्य प्राप्तीहरु र कार्य योजना निर्माण गरिएको छ । जिविसको लैङ्गिक बजेट परीक्षण गर्दा सुशासन तथा आन्तरिक संरचनामा सब भन्दा राम्रो अवस्था देखिएको छ भने नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन र मानव संसाधन तथा सम्बन्ध विस्तारमा अझै धेरै काम गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

यो परीक्षणले स्थानीय निकायलाई लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी योजना तर्जुमा गर्न र सो को कार्यान्वयन गर्न सहयोगी भूमिका निर्वाह गर्नेछ भन्नेमा विश्वास गर्न सकिन्छ ।

जिविसको कार्यालयले लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण गर्ने जिम्मेवारी दिएको छ । प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा आफ्ना सुझाव तथा सल्लाह दिएर प्रतिवेदनलाई परिस्कृत बनाउन सहयोग गरेको छ । यस अवसरमा स्थानीय विकास अधिकारी श्री गणेशप्रसाद दाहाल प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछौं । परीक्षण कार्यमा सुझाव तथा सल्लाह दिनुहुने जिविसको कार्यालयका श्री राजेन्द्रप्रसाद भट्टराई, समन्वय तथा सहयोग गर्नुहुने वरिष्ठ कार्यक्रम अधिकृत श्री सीताराम गौतम र परीक्षण कार्यमा संलग्न भएर सहयोग गर्नुहुने समग्र जिविसको कार्यालयका कर्मचारी परिवारलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

यो परीक्षण कार्यमा विशेष सहयोग गर्नुहुने विदुर सुवेदीलाई समेत विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं । साथै प्रतिवेदनलाई अझ परिष्कृत र विशिष्ट बनाउन आवश्यक सकारात्मक सुझावहरुको समेत अपेक्षा गर्दछौं ।

लैससास बजेट परीक्षक
गीता अधिकारी
निर्मल चोंगवांग
धनकुटा न.पा. वडा नं. ७

विषय सूची

विषयसूची

क्र.सं.	विषयक्रम	पेज नं.
क	भूमिका	३
ख	विषयसूची	४
१	लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण तालिका	५
२	प्राप्तांक	११
३	माकुरे चित्र	१२
४	सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु	१३
५	लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परिक्षणबाट आएका प्रमुख प्राप्तीहरु	२२
६	लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना	२६

१ लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण तालिका

क्र.सं.	सूचक र उपसूचकहरु	पूर्णांक	प्राप्तांक
१	स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास	१२	७.५
१.१	स्थानीय निकायको नीति र योजनामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा)	४	३.५
क	स्थानीय निकायको नीतिमा महिला र पुरुषको समविकास तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्पष्ट दीर्घकालीन सोच वा परिकल्पना छ / छैन ?	०-१	१
ख	स्थानीय निकायको उद्देश्यले महिला र पुरुषबीच समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका कुराहरूलाई समेटेको छ / छैन ?	०-१	१
ग	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित कार्यनीति छ / छैन ?	०-१	१
घ	महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित रणनीति छ / छैन ?	०-१	०.५
१.२	महिला पुरुष समविकास (कर्मचारी/पदाधिकारी)	४	२
क	स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको पदपूर्ति गर्दा सबै जातजाति, वर्ग लिङ्ग र समुदायका बिच समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारीहरूको प्रतिनिधित्व हुनसक्ने रणनीति लिइएको छ / छैन ?	०-१	१
ख	स्थानीय निकायमा लैङ्गिक विकास हेर्ने इकाईको व्यवस्था छ / छैन (लैङ्गिक विकास डेस्क वा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति)	०-१	१
ग	स्थानीय निकायको निर्णायक तहमा (कर्मचारी/पदाधिकारी) महिलाहरूको समान (५० र ५०) प्रतिनिधित्व रहेको छ/छैन	०-१	०
घ	महिला तथा पुरुष कर्मचारीहरूको संख्यामा समानता छ / छैन । (स्थानीय निकायले नियुक्ति गर्नेको हकमा मात्र लागु हुने	०-१	०
१.३	लैङ्गिक तथा समावेशी संवेदनशील कार्य प्रणाली	४	२
क	महिला कर्मचारीहरूको गर्भावस्था र बच्चाहरूलाई स्तनपानसम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ / छैन (गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा लगाउन नपाइने)	०-१	०.५
ख	महिला र पुरुषका लागि अलग्गै शौचालयको व्यवस्था छ / छैन	०-१	१
ग	कार्यालयमा हुन सक्ने महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि आचार संहिता बनाएर लागु गरिएको छ / छैन	०-१	०
घ	महिला माथी हिंसा भएमा तत्काल सुनुवाइ को व्यवस्था छ / छैन	०-१	०.५
२	स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूल प्रवाहीकरण	१२	८.५
२.१	लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास बजेट	४	२.५
क	स्थानीय निकायका पदाधिकारी/कर्मचारीहरूले लैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी तालिम लिएका छन् वा छैनन्	०-१	१
ख	तालिम/अनुशिक्षण/गोष्ठी संचालन गर्न गत वर्ष पर्याप्त रकमको व्यवस्था थियो वा थिएन (पर्याप्त रकम भन्नाले सबै पदाधिकारी/कर्मचारी देखि गा.वि.स.का सचिव र सामाजिक परिचालकहरूसम्मलाई तालिम दिन आवश्यक पर्ने रकम)	०-१	०.५

ग	त्यो तालिममा महिला र पुरुषको समान सहभागिताको सुनिश्चितता गरेको थियो वा थिएन	०-१	०.५
घ	तालिमका विषय वस्तुको प्रस्तुतीकरणमा लैङ्गिक सम्बेदनशील भाषाको प्रयोग र महिलाका आवश्यकता समेटिएको र तालिमको गुणस्तर, सेवा सुविधा सम्बन्धमा पृष्ठपोषण लिने गरिएको छ ?	०-१	०.५
२.२	क्षमता विकास कार्यक्रममा महिला पुरुष सहभागिता	४	३
क	उपभोक्ता समितिमा ३३५ महिलाहरूको सहभागिता छ ?	०-१	१
ख	उपभोक्ता समितिका महिला तथा लक्षित समुहका पदाधिकारीहरूलाई तालिमको व्यवस्था छ ?	०-१	१
ग	क्षमता विकास कार्यक्रम र बजेटको बाँडफाँड तथा प्राथमिकीकरण र स्थान छनौट लागि छलफल गर्ने प्रकृत्यामा महिला र पुरुष सरोकारवालाहरूलाई समान रुपमा सहभागी गराईन्छ ? (गाविस स्तरसम्म)	०-१	०.५
घ	महिला तथा लक्षित समुहका पदाधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि निर्दिष्ट कार्यक्रमहरू (प्राविधिक तालिमहरू, क्षमता विकास तालिम, भ्रमण) छन् ? सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरिएको छ ?	०-१	०.५
२.३	स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना	४	३
क	स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना तयार गरेको छ ?	०-१	०.५
ख	के स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको पदाधिकारी, महिला समन्वय समिति एवं लैङ्गिक तथा समावेशी सम्पर्क व्यक्तिहरूको क्षमता विकासको व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	१
ग	के स्थानीय निकायका क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परिक्षण नियमित रुपमा गर्न बजेटको व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	१
घ	उक्त परिक्षण पश्चात लैङ्गिक तथा समावेशी विषयमा सुधार गर्न क्षमता विकास कार्ययोजनाका लागि पर्याप्त बजेटका व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	०.५
३	लक्षित कार्यक्रम	१२	८.५
३.१	कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहको सहभागिता	४	३
क	के स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गरेको छ ? (महिला, पुरुष, बालबालिका, सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, मधेसी, मुस्लिम तथा पिछडावर्ग लगायतनेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका अन्य वर्ग एवम् समुदायका महिला र पुरुष)	०-१	१
ख	के कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु भन्दा अघि समुदायका महिला, बालबालिका, जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग र दलित लगायतका सबै जातजाति र विपन्न वर्गका समूहहरूसँग बसेर समस्या केलाउने (विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ? विपन्नता स्तरीकरण भएको छ ? (दुवै भए (१) र एक मात्र भएमा (०.५) चिन्ह दिने ।)	०-१	०.५
ग	के स्थानीय निकायको योजना लक्षित समूहहरूले तयार गरेको कार्यक्रममा आधारित हुन्छ ?	०-१	०.५
घ	के स्थानीय निकायको योजनामा लक्षित समूहहरूको लागि छुट्टयाएको न्यूनतम बजेट (१० प्रतिशत महिला, १० प्रतिशत बालबालिका, १५ प्रतिशत सामाजिक बञ्चितकरणमा परेको वर्ग विनियोजन गरी उनीहरूको हितको लागि कार्यक्रम तर्जुमा गरी समयैमा बजेट खर्च गरिएको छ ?	०-१	१

३.२	महिला उत्थानका लागि कार्यक्रमहरू	४	२
क	महिलाहरूको स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू संचालित भएका छन् ? (जस्तो:सुत्केरी हुँदाको अवस्था सुधार गर्न, किशोरीहरूको लागि प्रजनन र यौन शिक्षा आदानप्रदान गर्न, एचआईभी एड्स, स्तन क्यान्सर, पाठेघरको क्यान्सर र आङ्ग खस्ने अवस्था सुधार गर्न, स्वास्थ्य शिविरहरू राख्ने)	०-१	१
ख	महिलाहरूको लागि शिक्षा सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरू संचालित भएका छन् ? (जस्तो: अभिभावक शिक्षा, प्रौढ तथा किशोरी कक्षाहरू, साथी शिक्षा, कार्यमूलक प्रौढ शिक्षा, बच्चा देखि बच्चा कक्षा, आदि)	०-१	०
ग	महिलाहरूको लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालित भएका छन् ? (जस्तो: कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र चेलिबेटी बेचबिखन विरुद्ध कार्यक्रममा छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम आदि वारे अनुशिक्षण गर्न)	०-१	०.५
घ	महिलाहरूको लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालितबाट लाभान्वित भएको छन् ? (जस्तो: कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र चेलिबेटी बेचबिखन विरुद्ध कार्यक्रममा छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम आदि वारे अनुशिक्षण गर्न)	०-१	०.५
३.३	स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा भएका प्रावधान अनुसारका कार्यक्रमहरू	४	३.५
क	स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा लक्षित समुहहरूको सक्रिय सहभागितामा तय गर्ने गरेको छ,	०-१	१
ख	स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा महिलालाई प्रत्यक्ष लाभ हुने र महिलाको लागि स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सीपमूलक कार्यक्रमहरू राख्ने गरिएको छ ?	०-१	१
ग	परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण , जनसंख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने गराउने गरिएको छ ?	०-१	०.५
घ	स्थानीय निकायको योजना कार्यान्वयनबाट लक्षित समुहहरू लाभान्वित भएका छन् ?	०-१	१
४	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन	१२	६
४.१	योजना तर्जुमामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास	४	२.५
क	के स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गरेको छ ? के स्थानीय निकायले खण्डीकृत तथ्याङ्कको समय समयमा अध्यावधिक गर्ने गरेको छ ?	०-१	१
ख	के योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित समुहहरूको छुट्टा छुट्टै अवस्था विश्लेषण र आवश्यकता पहिचान गर्ने गरिएको छ ? र सो अनुसारको कार्यक्रम तय गर्ने गरिएको छ ?	०-१	०
ग	के स्थानीय निकायले योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गरी कार्ययोजना तयार पार्ने गरिन्छ ?	०-१	०.५
घ	के गत वर्षको वार्षिक योजना अनुसार लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्य योजनाका सबै कृयाकलापहरू सम्पन्न भए ?	०-१	१
४.२	योजना कार्यान्वयनमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास	४	३
क	के कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित समुदायका महिला तथा पुरुष वर्गहरूको सक्रिय सहभागितामा गर्ने गरिएको छ ?	०-१	१

ख	के कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन बाट सम्बन्धित समुदायले पूरा लाभ लिन सकेको छ ?	०-१	०.५
ग	उपभोक्ता समितिले गर्ने कार्यहरूमा महिला तथा लक्षित समुहको सहभागिता छ ? साथै उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तीमा एकजना महिला पदाधिकारी रहेको छ ? लाभान्वित समूहमा दलित, आदिवासी/जनजाति, पिछडिएका समुदाय तथा वर्ग, मधेशी, मुस्लिम आदिको उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व रहेको छ ?	०-१	१
घ	के स्थानीय निकायले आफ्नो सम्पूर्ण कार्यक्रममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ ?	०-१	०.५
४.३	अनुगमन र मूल्याङ्कन	४	०.५
क	के स्थानीय निकायको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिमा महिलाको सहभागिता के कम्तीमा ३३ प्रतिशत छ ?	०-१	०.५
ख	के स्थानीय निकायमा अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका कार्यक्रमको संचालनबाट महिला र पुरुष तथा विभिन्न जातजातिलाई पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ?	०-१	०
ग	के स्थानीय निकायमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका असर अनुगमनको लागि प्रभावकारी नीति तथा पद्धति छ ?	०-१	०
घ	के अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट सिकेका पाठहरू कार्यक्रम वा योजना तयार गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ ?	०-१	०
५	आन्तरिक संरचना	१२	१०
५.१	स्थानीय निकायमा महिला तथा लक्षित समुहको सहभागिता	४	३.५
क	आदिवासी जनजाति विकासको लागि गठन भएको समितिमा निर्देशिका वमोजिम महिला सहभागिता छ ?	०-१	१
ख	दलित वर्ग उत्थानका लागि गठन भएको समितिमा निर्देशिका वमोजिम महिला सहभागिता छ ?	०-१	१
ग	आदिवासी जनजाति र दलित वर्ग उत्थानका विकासको लागि गठन भएको समितिको पदाधिकारीहरू, लक्षित समुहहरूको कार्यक्रम तजुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन कार्यमा सक्रिय भूमिका रहेको छ ?	०-१	१
घ	के जिल्लामा महिला समन्वय समिति गठन भई जिल्लामा महिलाहरूको विकासको लागि तय गरेको कार्यक्रम र बजेटको उपयोगिताको बारेमा अनुगमन गर्ने कार्यमा सक्रिय भूमिका रहेको छ ?	०-१	०.५
५.२	वित्त तथा लेखा व्यवस्थापन	४	३
क	महिला विकासको लागि छुट्टै कोष स्थापना गरिएको छ ?	०-१	१
ख	आदिवासी जनजाति, दलित अन्य लक्षित समुहका महिलाहरूको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था भएको छ ? उनीहरूको आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ ?	०-१	१
ग	लैङ्गिक डेस्कको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था भएको छ ? सो अनुसार कार्यक्रम पहिचान गरिएको छ ?	०-१	०
घ	कम्प्युटरकृत लेखा प्रणाली व्यवस्थापन गरिएको छ ?	०-१	१
५.३	स्थानीय निकायमा गठित समिति		३.५
क	के जिविस अन्तर्गत लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन गरी सक्रिय रूपमा संचालनमा छ ?	०-१	०.५

ख	जिल्ला स्रोत अनुमान समिति, गाउँ विकास समिति, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, नगरपालिका एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, वडा नागरिक मञ्चहरूमा महिला, बालबालिका तथा अन्य सबै लक्षित समुदायको सक्रिय सहभागिता छ ?	०-१	१
ग	महिला समन्वय समिति, आदिवासी जनजाति जिल्ला समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समिति, बाल ल्कब पिछडा वर्ग जिल्ला समन्वय समितिको गठन गरी स्थानीय निकायको योजना प्रक्रियामा यस्ता समितिको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरिएको छ ?	०-१	१
घ	स्थानीय निकायको कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियामा यी समितिहरूबाट सहभागिता हुनसक्ने गरी सुनिश्चित गरिएको छ ?	०-१	१
६	सुशासन	१२	१०.५
६.१	पारदर्शिता / जफावदेहिता	४	४
क	के स्थानीय निकायले नियमित रूपमा कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने गर्दछ ?	०-१	१
ख	के महिला, बालबालिका र आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिकलाई लक्षित गरेर राखेको कार्यक्रम तथा बजेट सार्वजनिक हुने गरेको छ ?	०-१	१
ग	के स्थानीय निकायको समिक्षा बैठकमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायतलाई लक्षित गरेर कार्यक्रम माथि छलफल गर्ने गरेको छ ?	०-१	१
घ	के स्थानीय निकायले महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग, आदिवासी जनजाति, दलित, मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायतलाई सेवा सुविधाहरू छिटो छरिता ढंगबाट दिने गरेको छ ?	०-१	१
६.२	सूचना व्यवस्थापन	४	३.५
क	के स्थानीय निकायले सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा रहेको खण्डीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानि जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गर्ने गरेको छ ?	०-१	१
ख	के स्थानीय निकायको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	१
ग	के स्थानीय निकायले आआफ्ना क्षेत्रका पन्जीकरणको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने गरेका छन् ?	०-१	१
घ	के स्थानीय निकायमा खण्डीकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत गरिएको छ ?	०-१	०.५
६.३	सूचना शिक्षा र संचार	४	३
क	के स्थानीय निकायले स्थानीय रेडियो, एफ.एम. र छापा माध्यमद्वारा सूचना प्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गर्ने गरेको छ ?	०-१	१
ख	के स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुस्लिम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायत अन्य लक्षित समुहहरूको सूचना, शिक्षा र संचारको कार्यक्रमको प्रवाहबाट यी वर्गहरूको जनचेतनामा वृद्धि भएको छ ?	०-१	०.५

ग	के स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुशिलम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायत अन्य लक्षित समुहहरूको सूचना, शिक्षा र संचारको कार्यक्रमको प्रवाहबाट यी वर्गहरूको जनचेतनामा अभिवृद्धि भई यी वर्गहरूको स्थानीय निकायको विकास कार्यहरूमा सहभागिता वृद्धि भएको छ ?	०-१	०.५
घ	के स्थानीय निकायले स्थानीय पत्रकारहरूद्वारा स्थानीय स्तरमा सूचना प्रवाह गर्ने गर्दछ ?	०-१	१
७	मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार	१२	४
७.१	मानव संसाधन व्यवस्थापन	४	१.५
क	स्थानीय निकायमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी तालिम दिन तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने यथेष्ट मानवीय श्रोत छन् ?	०-१	०.५
ख	स्थानीय निकायमा मानव संसाधन विकास केन्द्र र इकाइ छन् ?	०-१	१
ग	स्थानीय निकायले बैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाहरूको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेका छन् ?	०-१	०
घ	श्रोत व्यक्ति (महिला, पुरुष) हरूको सुचीकृत अभिलेख छन् ?	०-१	०
७.२	संबन्ध विस्तार	४	२
क	लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) बनेको छ ?	०-१	०.५
ख	लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत छलफल गरी यस क्षेत्रको विकासको लागि नियमित रूपमा कार्य हुने गरेको छ ?	०-१	०.५
ग	लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) का प्रतिनिधिहरूलाई लैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी क्षमता विकास तालिमहरू प्रदान गर्ने गरेको छ ?	०-१	१
घ	स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूले आन्तरिक र बाह्य श्रोत व्यक्तिहरूसँग मिलेर लैङ्गिक तथा सामाजिक प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन गर्ने गरेका छन् ?	०-१	०
७.३	व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति	४	०.५
क	योजना तर्जुमा गर्दा महिलाहरूको व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता पहिचान र परिपूर्ति गर्ने विषयमा छलफल भएको छ ?	०-१	०.५
ख	ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी प्राविधिक) तयार गर्ने गरेको छ ?	०-१	०
ग	लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण लागि जिल्लाका अल्पकालीन (वार्षिक) र दीर्घकालीन (बहुवार्षिक) योजना तयार गरिएको छ ?	०-१	०
घ	महिलाहरूको लागि लोक सेवा आयोग पूर्व तयारी कक्षाका लागि तालिमको व्यवस्था गरेको छ ?	०-१	०
८	नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	१२	३.५
८.१	नेपाल सरकारका लैङ्गिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन	४	०.५
क	सहस्राब्दी विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरेको छ ?	०-१	०
ख	सहस्राब्दी विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रमहरू समयमै सम्पन्न गरेको छ ?	०-१	०.५
ग	महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धताहरूका बारेमा स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरू वा मर्चारीहरूलाई	०-१	०

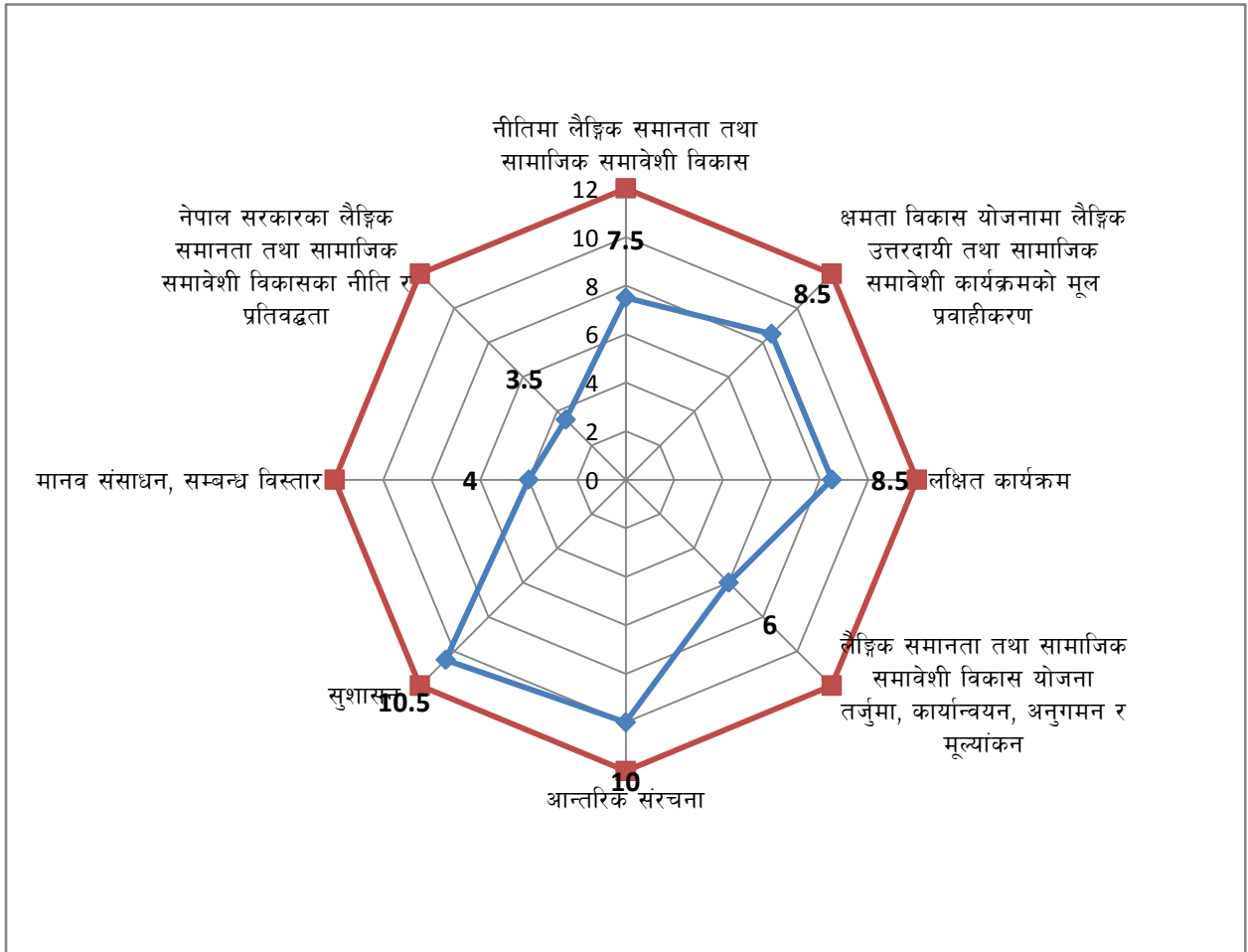
	जानकारी छ ? सोको लागि अभिमुखीकरण गरिएको छ ?		
घ	महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ्ग घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धताहरूका क्षेत्रमा कार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ ?	०-१	०
८.२	महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल पार्ने	४	०.५
क	महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयैमा सम्पन्न गरेको छ ?	०-१	०
ख	लैङ्गिक हिंसा रहित जिल्ला / नगरपालिका / गाविस घोषणा गरेको छ ?	०-१	०
ग	१६ दिने महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू स्थानीय निकायहरूले संचालन गर्ने गरेको छ ? हरेक वर्ष अति उत्कृष्ट कार्य गर्ने महिलाहरूलाई सम्मान गर्ने कार्यक्रम मनाउने गरिएको छ ?	०-१	०।५
घ	महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहिष्णुता अपनाएको छ ?	०-१	०
८.३	नेपाल सरकारका सामाजिक समावेशीका विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन	४	२.५
क	संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकारी महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रमहरूमा रकम विनियोजन गरी कार्यक्रमहरू समयैमा सम्पन्न गरेको छ ?	०-१	०.५
ख	के स्थानीय निकायबाट समाजमा रहेको विभिन्न जातीगत छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक कुरीती हटाउन कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गरको छ ?	०-१	१
ग	के स्थानीय निकायबाट आदिवासी जनजातीहरूको विकासको लागि कार्यक्रमहरू यी वर्गहरूको सहभागितामा संचालन गर्ने गरेको छ ?	०-१	१
घ	महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नम्बर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय निकायको जिम्मेवारी भनि उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरूमा रकम विनियोजन गरेको छ ?	०-१	०

प्राप्तीको सारांश

सूचक नं.	मुख्य सूचक	प्राप्तांक	पूर्णांक
१	नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास	७.५	१२
२	क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूल प्रवाहीकरण	८.५	१२
३	लक्षित कार्यक्रम	८.५	१२
४	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन	६	१२
५	आन्तरिक संरचना	१०	१२
६	सुशासन	१०.५	१२
७	मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार	४	१२
८	नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	३.५	१२

माकुरे चित्रमा जिविसको कार्यालय धनकुटाको लैंगिक तथा सामाजिक बजेट परीक्षण अवस्था

२०७१ असार



सबल पक्ष तथा सुधार गर्नुपर्ने क्षेत्रहरु

१ स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
<p>स्थानीय निकायको नीति र योजनामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायको नीतिमा महिला र पुरुषको समविकास तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी स्पष्ट दीर्घकालीन सोंच वा परिकल्पना छ । ● स्थानीय निकायको उद्देश्यले महिला र पुरुषबीच समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका कुराहरुलाई समेटेको छ । ● महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित कार्यनीति छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित रणनीति पर्याप्त हुनुपर्ने ।
<p>महिला पुरुष समविकास (कर्मचारी/पदाधिकारी)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायका कर्मचारीहरुको पदपूर्ति गर्दा सबै जातजाति, वर्ग, लिङ्ग र समुदायका बिच समावेशीकरण हुने गरी कर्मचारीहरुको प्रतिनिधित्व हुनसक्ने रणनीति लिइएको छ । ● स्थानीय निकायमा लैङ्गिक विकास हेर्ने इकाईको व्यवस्था छ । लैङ्गिक फोकल पर्सन तोकिएको र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति रहेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायको निर्णायक तहमा (कर्मचारी/पदाधिकारी) महिलाहरुको समान (५० र ५०) प्रतिनिधित्व गाउनु पर्ने । ● स्थानीय निकायले नियुक्त गरेका कर्मचारीहरुको संख्यामा महिला तथा पुरुष समानता बनाउनुपर्ने ।
<p>लैङ्गिक तथा समावेशी संवेदनशील कार्य प्रणाली</p> <ul style="list-style-type: none"> ● महिला कर्मचारीहरुको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपानसम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ । (गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा लगाउने गरेको छैन । ● महिला र पुरुषका लागि अलग्गै शौचालयको व्यवस्था छ । ● महिला माथी हिंसा भएमा तत्काल सुनुवाइ को व्यवस्था छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● कार्यालयमा हुन सक्ने महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि आचार संहिता बनाउनु पर्ने ।

२ स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूल प्रवाहीकरण

सबल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू
<p>लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास बजेट</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायका पदाधिकारी/कर्मचारीहरूले लैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी तालिम लिएका छन् । ● तालिम/अनुशिक्षण/गोष्ठी संचालन गर्न गत वर्ष पर्याप्त रकमको व्यवस्था थियो । ● वा थिएन (पर्याप्त रकम भन्नाले सबै पदाधिकारी/कर्मचारी देखि गा.वि.स.का सचिव र सामाजिक परिचालकहरूसम्मलाई तालिम दिन आवश्यक पर्ने रकम) 	<ul style="list-style-type: none"> ● त्यो तालिममा महिला र पुरुषको समान सहभागिताको सुनिश्चितता गरीएको थियो तर समान रूपमा महिलाहरूको सहभागिता गराउनु पर्ने । ● तालिमका विषय वस्तुको प्रस्तुतीकरणमा लैङ्गिक सम्बेदनशील भाषाको प्रयोग र महिलाका आवश्यकता समेटिएको र तालिमको गुणस्तर, सेवा सुविधा सम्बन्धमा पृष्ठपोषण लिने गर्नु पर्ने । ● तालिममा महिला सहजकर्ताको समेत व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
<p>क्षमता विकास कार्यक्रममा महिला पुरुष सहभागिता</p> <ul style="list-style-type: none"> ● उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत महिलाहरूको सहभागिता छ । ● उपभोक्ता समितिका महिला तथा लक्षित समुहका पदाधिकारीहरूलाई तालिमको व्यवस्था छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● क्षमता विकास कार्यक्रम र बजेटको बाँडफाँड तथा प्राथमिकीकरण र स्थान छनौट लागि छलफल गर्ने प्रकृत्यामा महिला र पुरुष सरोकारवालाहरूलाई समान रूपमा सहभागी गराईने नीति भए पनि महिलाहरूको सहभागिता न्यून रहने गरेकोले महिला सहभागिता बढाउनु पर्ने । (गाविस स्तरसम्म) ● महिला तथा लक्षित समुहका पदाधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि निर्दिष्ट कार्यक्रमहरू (प्राविधिक तालिमहरू, क्षमता विकास तालिम, भ्रमण) का लागि बजेट विनियोजन गरिनु पर्ने ।
<p>स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको पदाधिकारी, महिला समन्वय समिति एवं लैङ्गिक तथा समावेशी सम्पर्क व्यक्तिहरूको क्षमता विकासको व्यवस्था गरेको छ । ● स्थानीय निकायका क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परिक्षण नियमित रूपमा गर्न बजेटको व्यवस्था गरेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना तयार गर्नु पर्ने । ● उक्त परिक्षण पश्चात लैङ्गिक तथा समावेशी विषयमा सुधार गर्न क्षमता विकास कार्ययोजनाका लागि पर्याप्त बजेटका व्यवस्था गरीनु पर्ने ।

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
<p>कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहको सहभागिता</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गरेको छ । (महिला, पुरुष, बालबालिका, सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, ज्येष्ठ नागरिक, दलित, आदिवासी जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, मधेशी, मुश्लिम तथा पिछडावर्ग लगायत नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका अन्य वर्ग एवम् समुदायका महिला र पुरुष) जिल्लाको पार्श्व चित्र, दलित, बालबालिका पार्श्व चित्र तयार गरिएको छ । स्थानीय निकायको योजना लक्षित समूहहरूले तयार गरेको कार्यक्रममा आधारित हुने गरेको छ । स्थानीय निकायको योजनामा लक्षित समूहहरूको लागि छुट्टयाएको न्यूनतम बजेट (१० प्रतिशत महिला, १० प्रतिशत बालबालिका, १५ प्रतिशत सामाजिक बञ्चितकरणमा परेको वर्गका लागि विनियोजन गरी उनीहरूको हितको लागि कार्यक्रम तर्जुमा गरी समयमा नै बजेट खर्च गरिने गरिएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु भन्दा अघि समुदायका महिला, बालबालिका, जनजाति, मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग र दलित लगायतका सबै जातजाति र विपन्न वर्गका विपन्नता स्तरीकरण भएका र सोका आधारमा समूहहरूसँग बसेर समस्या केलाई कार्यक्रम आयोजना गरिनु पर्ने । कार्यक्रममा बालबालिकाहरूको सहभागिता शुनिश्चित गरिनु पर्ने ।
<p>महिला उत्थानका लागि कार्यक्रमहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> महिलाहरूको स्वास्थ्य सुधार सम्बन्धी विशेष कार्यक्रममा आङ्ग खस्ने अवस्था सुधार गर्न, स्वास्थ्य शिविरहरू राख्ने गरिएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> जिल्लामा आङ्ग खस्ने महिला कति, सुधार कति र वाँकी कति छन भन्नेबारे तथ्य संकलन गरिनु पर्ने । महिलाहरूको लागि स्वास्थ्य सम्बन्धी विशेष आङ्ग खस्ने समस्या समाधानका लागि शिविर राखिएको छ । अन्य कार्यक्रमहरू (जस्तै :सुत्केरी हुँदाको अवस्था सुधार गर्न, किशोरीहरूको लागि प्रजनन र यौन शिक्षा आदानप्रदान गर्न, एचआईभी एड्स, स्तन क्यान्सर, पाठेघरको क्यान्सर) संचालन गरिनु पर्ने । अभिभावक शिक्षा, प्रौढ तथा किशोरी कक्षाहरू, साथी शिक्षा, कार्यमूलक प्रौढ शिक्षा, बच्चा देखि बच्चा कक्षा, आदि) कामको फलोअप गरि अभिलेख व्यवस्थापन गरिनु पर्ने । महिलाहरूको लागि कानूनी शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू नियमित संचालन गरिनु पर्ने । (

	जस्तो: कानूनी हक अधिकार, एकल महिला, पारालिगल समिति गठन र चेलिबेटी बेचबिखन विरुद्ध कार्यक्रममा छाउपडी प्रथा विरुद्ध कार्यक्रम आदि वारे अनुशिक्षण गरिनु पर्ने ।
स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा भएका प्रावधान अनुसारका कार्यक्रमहरू <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा लक्षित समुहहरूको सक्रिय सहभागितामा तय गर्ने गरेको छ । ● स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा महिलालाई प्रत्यक्ष लाभ हुने र महिलाको लागि स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सीपमूलक कार्यक्रमहरू राख्ने गरिएको छ । ● स्थानीय निकायको योजना कार्यान्वयनबाट लक्षित समुहहरू लाभान्वित भएका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> ● परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण, जनसंख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नु पर्ने । ● महिलाका लागि स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सिप मूलक कार्यक्रमहरूबाटको लाभान्वित भए नभएको एकिन गर्न अनुगमन र अवस्था अध्यावधी गरिनु पर्ने । प्रगती विवरण तयार गर्नु पर्ने ।

४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन

सबल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू
योजना तर्जुमामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गरेको छ । स्थानीय निकायले खण्डीकृत तथ्याङ्कको समय समयमा अध्यावधिक गर्ने गरेको छ । ● गत वर्षको वार्षिक योजना अनुसार लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्य योजनाका सबै कृयाकलापहरू सम्पन्न भए । 	<ul style="list-style-type: none"> ● योजना तर्जुमा गर्दा महिला र पुरुष एवं लक्षित समुहहरूको छुट्टा छुट्टै अवस्था विश्लेषण र अवश्यकता पहिचानका आधारमा खण्डीकृत तथ्याङ्क निर्माण गरि सो अनुसारको कार्यक्रम तय गरि अद्यावधीक गरिनु पर्ने । ● स्थानीय निकायले योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गर्नु पर्ने ।
योजना कार्यान्वयनमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास <ul style="list-style-type: none"> ● कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित समुदायका महिला तथा पुरुष वर्गहरूको सक्रिय सहभागितामा गर्ने नीति लिने गरिएको छ । ● उपभोक्ता समितिलेगर्ने कार्यहरूमा महिला तथा लक्षित समुहको सहभागिता छ । साथै उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तीमा एकजना महिला पदाधिकारी रहेको छ । लाभान्वित समूहमा दलित, आदिवासी/जनजाति, 	<ul style="list-style-type: none"> ● कार्यक्रम तथा परियोजना कार्यान्वयनबाट सम्बन्धित समुदायका महिलाहरूले पूरा लाभ लिन सक्ने वातावरण तयार गरि कार्यान्वयन गरिनु पर्ने । ● समितिमा रहेका महिला तथा लक्षित समुहको भूमिका र नेतृत्व विकास सम्बन्धि क्षमता विकास समबन्धि तालिम तथा अनुशिक्षण गरिनु पर्ने ।

<p>पिछडिएका समुदाय तथा वर्ग, मधेशी, मुस्लिम आदिको उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व रहेको छ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायले आफ्नो सम्पूर्ण कार्यक्रममा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ । 	
<p>अनुगमन र मूल्याङ्कन</p> <ul style="list-style-type: none"> ● योजना तथा कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन गर्ने गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिमा महिलाको सहभागिता कम्तीमा ३३ प्रतिशत गरिनु पर्ने । ● स्थानीय निकायमा अनुगमन, मूल्याङ्कन गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका कार्यक्रमको संचालनबाट महिला र पुरुष तथा विभिन्न जातजातिलाई पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गरिनु पर्ने । ● स्थानीय निकायमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका असर अनुगमनको लागि प्रभावकारी नीति तथा पद्धतिको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने । ● अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट सिकेका पाठहरू लाई समावेश गरि सो का आधारमा नयाँ कार्यक्रम वा योजना तयार गरिनु पर्ने ।

५ आन्तरिक संरचना

सबल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू
<p>स्थानीय निकायमा महिला तथा लक्षित समुहको सहभागिता</p> <ul style="list-style-type: none"> ● आदिवासी जनजाति विकासको लागि गठन भएको समितिमा निर्देशिका वमोजिम महिला सहभागिता छ । ● दलित वर्ग उत्थानका लागि गठन भएको समितिमा निर्देशिका वमोजिम महिला सहभागिता छ । ● आदिवासी जनजाति र दलित वर्ग उत्थानका विकासको लागि गठन भएको समितिको पदाधिकारीहरू, लक्षित समुहहरूको कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन कार्यमा भूमिका रहेको छ । ● जिल्लामा महिला समन्वय समिति गठन भई महिलाहरूको विकासको लागि तय गरेको कार्यक्रम र बजेटको उपयोगिताको बारेमा अनुगमन गर्ने कार्यमा सक्रिय भूमिका रहेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● निर्देशिका वमोजिम समितिमा रहेका लक्षित समुदायका पदाधिकारीहरूको भूमिकालाई सक्रिय बनाउनु पर्ने । ● जिल्लाका महिला समन्वय समितिका महिलाहरूले विकासको लागि तय भएका कार्यक्रम र बजेटको उपयोगिताको बारेमा नियमित तथा सक्रिय अनुगमन गरिनु पर्ने । ● महिला समन्वय समितिले आफैले भन्दा पनि अन्य निकायबाट महिला विकासका कार्यहरू गर्न गराउन लगाउने र त्यसको प्रभावकारीताको बारेमा अनुगमन गर्ने ।

<p>वित्त तथा लेखा व्यवस्थापन</p> <ul style="list-style-type: none"> ● महिला र बालबालिकाको विकासको लागि विकास कोष स्थापना गरिएको छ । ● आदिवासी जनजाति, दलित अन्य लक्षित समुहका महिलाहरूको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था भएको छ । उनीहरूको आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ । ● कम्प्युटरकृत लेखा प्रणाली व्यवस्थापन गरिएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● लैङ्गिक डेस्क विकासको लागि बजेटको व्यवस्था भएको छैन । ● लैङ्गिक डेस्कको व्यवस्था गरि कार्यक्रम गरिनु पर्ने । ● कम्प्युटर प्रणालीमा लक्षित वर्ग विकास कार्यक्रमले पारेको प्रभावका बारेमा वर्गिकृत सुचना अध्यावधी गरिनु पर्ने ।
<p>स्थानीय निकायमा गठित समिति</p> <ul style="list-style-type: none"> ● जिल्ला स्रोत अनुमान समिति, गाउँ विकास समिति, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, नगरपालिका एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, वडा नागरिक मञ्चहरूमा महिला, बालबालिका तथा अन्य सबै लक्षित समुदायको सक्रिय सहभागिता छ । ● महिला समन्वय समिति, आदिवासी जनजाति जिल्ला समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान जिल्ला समन्वय समिति, बाल क्लब, पिछडा वर्ग जिल्ला समन्वय समितिको गठन गरी स्थानीय निकायको योजना प्रक्रियामा यस्ता समितिको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरिएको छ । ● स्थानीय निकायको कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा अनुगमन प्रक्रियामा यी समितिहरूबाट सहभागिता हुनसक्ने गरी सुनिश्चित गरिएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● जिविस अन्तर्गत लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन गरी सक्रिय रूपमा संचालन गरिनु पर्ने ● समितिमा सबै वर्गको सहभागिता हुने कार्यविधी बनाई सहभागिताको सुनिश्चित गरिनु पर्ने । ● कार्यक्रमको अनुगमन गर्न समितिका पदाधीकारीहरूको सक्रिय सहभागिताको सुनिश्चित गर्नु पर्ने ।

६ सुशासन

<p>सबल पक्षहरू</p> <p>पारदर्शिता/ जफावदेहिता</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायले नियमित रूपमा कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने गर्दछ । ● महिला, बालबालिका र आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुश्लिम, पिछडावर्ग, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिकलाई लक्षित गरेर राखेको कार्यक्रम तथा बजेट सार्वजनिक हुने गरेको छ । ● स्थानीय निकायको समिक्षा बैठकमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (<p>सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> ● कार्यक्रममा बालक्लवको प्रतिनिधी मात्र हुने गरेकोले सरोकारवाला बालबालिकाहरूको समेत सहभागितामा कार्यक्रम तथा बजेट सार्वजनिक गरिनु पर्ने । ● जिल्ला स्तरमा विकास सरोकार बालक्लव गठन गरि बालसहभागिता सुनिश्चित गरिनु पर्ने ।
---	--

<p>आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुशिलम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायतलाई लक्षित गरेर कार्यक्रम माथि छलफल गर्ने गरेको छ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायले महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग, आदिवासी जनजाति, दलित, मधेशी, मुशिलम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायतलाई सेवा सुविधाहरू छिटो छरिता ढंगबाट दिने गरेको छ । 	
<p>सूचना व्यवस्थापन</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायले सूचना तथा अभिलेख केन्द्रमा रहेको खण्डीकृत तथ्यांक र सूचनालाई आधार मानि जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गर्ने गरेको छ । ● स्थानीय निकायको सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गरेको छ । ● स्थानीय निकायले आ आफ्ना क्षेत्रका पन्जीकरणको तथ्यांक मासिक र वार्षिक रुपमा अध्यावधिक गर्ने गरेका छन् । उक्त कामका लागि ना.शु. स्तरको मानव स्रोतवाट सम्पन्न हुने गरेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायमा खण्डीकृत तथ्यांकलाई कम्प्युटरकृत गरि व्यवस्थापन गरिनु पर्ने ।
<p>सूचना शिक्षा र संचार</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायले स्थानीय रेडियो, एफ.एम. र छापा माध्यमद्वारा सूचना प्रवाह गरी जनतालाई सुसुचित गर्ने गरेको छ । ● स्थानीय निकायले स्थानीय पत्रकारहरूद्वारा स्थानीय स्तरमा सूचना प्रवाह गर्ने गर्दछ । ● रेडियो नेपाल क्षेत्रिय प्रशारण केन्द्र, धनकुटावाट स्थानिय निकायले सम्पादन गरेका, स्थानिय सरोकारवाला संघ संस्थाहरूले गरेका कामहरूको नियमित रुपमा कार्यक्रम बनाई प्रचार प्रसार गर्ने गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुशिलम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायत अन्य लक्षित समुहहरूको सूचना, शिक्षा र संचारको कार्यक्रमको प्रवाहवाट यी वर्गहरूको जनचेतनामा वृद्धि भएको छ, छैन अध्ययन गरि अभिलेख व्यवस्थापन गर्नु पर्ने । ● स्थानीय स्तरमा महिला, बालबालिका सबै जातजातिका विपन्न वर्ग (आदिवासी जनजाति, दलित मधेशी, मुशिलम, पिछडावर्ग, अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरू, जेष्ठनागरिक लगायत अन्य लक्षित समुहहरूको सूचना, शिक्षा र संचारको कार्यक्रमको प्रवाहवाट यी वर्गहरूको जनचेतनामा अभिवृद्धि भई यी वर्गहरूको स्थानीय निकायको विकास कार्यहरूमा सहभागिता वृद्धि भए नभएको अभिलेख गरिनु पर्ने ।

७ मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
<p>मानव संसाधन व्यवस्थापन</p> <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकायमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी तालिम दिन तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने मानवीय श्रोत छुन् । स्थानीय निकायमा मानव संसाधन विकास केन्द्र र इकाइ छ । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय निकायले बैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाहरूको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने । श्रोत व्यक्ति (महिला, पुरुष) हरूको सुचीकृत अभिलेख व्यवस्थापन गरिनु पर्ने । जिल्लाका श्रोत व्यक्तिहरूको रोष्टर अद्यावधिक गरि राखिनु पर्ने ।
<p>संबन्ध विस्तार</p> <ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) महिला तथा बालबालिका कार्यालयमा बनेको छ । लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) का प्रतिनिधिहरूलाई लैङ्गिक तथा समावेशी विकास सम्बन्धी क्षमता विकास तालिमहरू प्रदान गर्ने गरेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत संजाल निर्माण गरि यस क्षेत्रको विकासको लागि नियमित रूपमा बैठक वसी कार्य गर्नु पर्ने स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूले आन्तरिक र बाह्य श्रोत व्यक्तिहरूसँग मिलेर लैङ्गिक तथा सामाजिक प्रभाव सम्बन्धी अध्ययन गर्ने । समावेशी विकास र लैङ्गिक समानता सम्बन्धि नयाँ नयाँ विषय र नयाँ श्रोत व्यक्तिहरू (महिला श्रोत व्यक्तिहरूबाट) तालिमको व्यवस्थापन गरिनु पर्ने ।
<p>व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति</p>	<ul style="list-style-type: none"> योजना तर्जुमा गर्दा महिलाहरूको व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता पहिचान र परिपूर्ति गर्ने विषयमा छलफल गरिनु पर्ने ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी प्राविधिक) तयार गर्नु पर्ने । तालिम लिएका व्यक्तिहरूको संख्या व्यवस्थापन गर्नु पर्ने । लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण लागि जिल्लाका अल्पकालीन (वार्षिक) र दीर्घकालीन (वहुवार्षिक) योजना तयार गरिनु पर्ने । महिलाहरूको लागि लोक सेवा आयोग पूर्व तयारी कक्षाका लागि तालिमको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।

८ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता

सबल पक्षहरु	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु
<p>नेपाल सरकारका लैङ्गिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन</p>	<ul style="list-style-type: none"> सहस्राब्दी विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरिनु पर्ने । सहस्राब्दी विकासका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रमहरू समयमै सम्पन्न गरिनु पर्ने । महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ्ग घोषणा

	<p>पत्रका वाहवटा प्रतिवद्धताहरूका बारेमा स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरू वा कर्मचारीहरूलाई जानकारी गराई सोको लागि अभिमुखीकरण गर्नु पर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ● महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ्ग घोषणा पत्रका वाहवटा प्रतिवद्धताहरूका क्षेत्रमा कार्यक्रम तय गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने । ● कार्यान्वयन भएका कामहरूको विवरण तथा संख्या लैगिक आधारमा उल्लेख गरि अभिलेख तयार गर्नु पर्ने ।
<p>महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल पार्ने</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको बजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमा नै सम्पन्न गर्नु पर्ने । ● लैङ्गिक हिंसा रहित जिल्ला / नगरपालिका / गाविस घोषणा अभियान संचालन गर्नु पर्ने । ● १६ दिने महिला विरुद्ध सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने कार्यक्रमहरू स्थानीय निकायहरूले संचालन गर्नु पर्ने । हरेक वर्ष अति उत्कृष्ट कार्य गर्ने महिलाहरूलाई सम्मान गर्ने कार्यक्रम मनाउने गरिनु पर्ने । ● महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहिष्णुता अपनाउनु पर्ने ।
<p>नेपाल सरकारका सामाजिक समावेशीका विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन</p> <ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय निकायबाट समाजमा रहेको विभिन्न जातीगत छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक कुरीती हटाउन कार्यक्रमहरू सहभोज संचालन गर्ने गरको छ । ● बाल मैत्री पार्श्व चित्र नर्माण भएको । ● स्थानीय निकायबाट आदिवासी जनजातीहरूको विकासको लागि कार्यक्रमहरू लक्षित वर्गहरूको सहभागितामा संचालन गर्ने गरेको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकारमहासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयन गर्न कार्यक्रमहरूमा रकम विनियोजन गरी कार्यक्रमहरू सम्पन्न गरिनु पर्ने । ● महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय सुरक्षा परिषद्बाट पारित प्रस्ताव नम्बर १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय निकायको जिम्मेवारी भनि उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरूमा रकम विनियोजन गरि कार्यक्रम संचालन गरिनु पर्ने ।

४.२ लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परिक्षणबाट आएका प्रमुख प्राप्तीहरू

१ स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास

१.१ स्थानीय निकायको नीति र योजनामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास (आवधिक र वार्षिक योजनामा)

जिल्ला विकास समितिको कार्यालयले लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी नीति अवलम्बन गरेको छ । वार्षिक योजनामा लक्षित वर्ग तथा सामाजिक विकास सम्बन्धी नीति अन्तर्गत महिला तथा बालबालिका सम्बन्धी, आदिवासी तथा जनजाती सम्बन्धी, दलित उत्थान सम्बन्धी, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपांग र समविकास सम्बन्धी नीतिहरू पारित गरेको छ ।

साथै लक्षित वर्ग उत्थान सम्बन्धी शिर्षकगत रूपमा बजेट विनियोजन गरिएको छ ।

१.२ महिला पुरुष समविकास (कर्मचारी/पदाधिकारी)

स्थानीय निकायमा लैंगिक विकास हेर्नका लागि लैंगिक फोकल पर्सन तोकिएको छ । साथै लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको गठन गरिएको छ । कर्मचारी तथा पदाधिकारीमा महिला सहभागिता अत्यन्त न्यून रहेको छ । कार्यरत ३३ जना कर्मचारीहरूमध्ये ४ जना महिलाहरू रहेका छन् र तीनीहरू निर्णायक तहमा रहेका देखिदैनन् ।

१.३ लैङ्गिक तथा समावेशी संवेदनशील कार्य प्रणाली

महिला कर्मचारीहरूको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपान जस्ता संवेदनशीलतालाई ध्यान दिइएको छ । महिलाहरूका लागि सहज काम तथा जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ । कार्यालयमा महिला तथा पुरुषका लागि अलग्गै शौचालयको व्यवस्था छ ।

२.१ लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास बजेट

स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूले लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी तालिम लिएका छन् । जिविसले गतवर्ष क्षमता विकासका लागि बजेटको व्यवस्था गरेको छ । जिविसले जिविसमा कार्यरत कर्मचारीहरू, गाविस सचिवहरू र सामाजिक परिचालकहरूलाई समेत उक्त तालिम उपलब्ध गराएको देखिन्छ । जिविसले गत आवमा ८५ हजार रुपैयाँ विनियोजन गरेको थियो ।

२.२ क्षमता विकास कार्यक्रममा महिला पुरुष सहभागिता

उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत महिलाहरूको सहभागिता सुनिश्चित गरिएको छ । महिला तथा लक्षित समूहका पदाधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम तथा भ्रमणहरूको व्यवस्था गरिएको छ ।

२.३ स्थानीय निकायको क्षमता विकास कार्ययोजना

स्थानीय निकायले क्षमता विकास कार्ययोजना त्रिवर्षीय रूपमा तयार गरिएको छ । स्थानीय निकायले लैंगिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट परिक्षण गर्नका लागि बजेटको व्यवस्था गरेको छ । गत वर्ष बजेट परीक्षण गर्नका लागि जिविसले बजेट विनियोजन गरेको देखिन्छ ।

३ लक्षित कार्यक्रम

३.१ कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहको सहभागिता

स्थानीय निकायले आफ्नो क्षेत्रका समुदायस्तरका आधारभूत सूचना संकलन गर्न वाल पार्श्वचित्र, जनजाती पार्श्वचित्र, दलित पार्श्वचित्र जस्ता विषयका तथ्यांकहरु अद्यावधिक गरेको छ। अधिल्ला वर्षहरु संकलन भएका सूचनाहरुलाई समेत जिविसले प्रयोग गरिरहेको छ।

जिविसले लक्षित समूहहरूसँग छलफल गरेर योजना तर्जुमा गर्ने गरेको छ। लक्षित समूहको प्रतिनिधित्व जिविसमा रहेका लक्षित वर्ग समन्वय समितिहरुले गरिरहेका छन् भने वस्ती स्तरमा हुने छलफल, नागरिक सचेतना केन्द्रमा हुने छलफलले समेत लक्षित वर्गको समूहको प्रतिनिधित्व गरिरहेका छन्।

जिविसले लक्षित समूहका लागि निर्देशिकाले तोकेको बालबालिकाका लागि १० प्रतिशत, महिलाका लागि १० प्रतिशत र अन्य वर्गका लागि १५ प्रतिशत बजेट विनियोजन गर्ने गरेको छ।

३.२ महिला उत्थानका लागि कार्यक्रमहरू

महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधारका लागि स्वास्थ्य शीविरहरुको संचालनमा साभेदारी गर्ने र महिलाहरुको पाठेघर भर्ने समस्या समाधान गर्न २९ जनाको शल्यक्रिया गर्न सहयोग गरिएको देखिन्छ।

३.३ स्थानीय स्वायत्त शासन ऐनमा भएका प्रावधान अनुसारका कार्यक्रमहरू

स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा लक्षित समूहहरुको सक्रिय सहभागिता रहने गरेको छ। लक्षित समूहका प्रतिनिधिहरु सहभागी हुने गरेका छन्। योजनाबाट महिलालाई प्रत्यक्ष लाभ हुने स्वरोजगारमूलक, आयमूलक र सीपमूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने गरिएको छ। स्थानीय निकायको योजना कार्यान्वयनबाट १८०० भन्दा बढी लक्षित समूहका व्यक्तिहरु प्रत्यक्ष लाभान्वित भएको देखिन्छ।

४. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन

४.१ योजना तर्जुमामा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास

स्थानीय निकायले लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तयार गर्ने गरेको छ। साथै गत वर्ष प्रस्ताव गरेका लक्षित वर्ग उत्थान सम्बन्धी सबै क्रियाकलापहरु सम्पन्न गरेको छ।

४.२ योजना कार्यान्वयनमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास

योजना कार्यान्वयन गर्दा महिला लक्षित समुदायका लागि महिलाहरुको नेतृत्वमा कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने, जनजाती समुदाय लक्षित कार्यक्रमका लागि सोही समूहसँग सम्बन्धित व्यक्तिहरुबाट योजना कार्यान्वयन गरेको पाइन्छ।

उपभोक्ता समितिका प्रमुख ३ (अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष) पदहरु मध्ये कुनै एकवटामा महिला अनिवार्य रुपमा रहने व्यवस्था गरिएको छ।

४.३ अनुगमन र मूल्याङ्कन

अनुगमन प्रक्रियालाई अझ व्यवस्थित, महिलाको सहभागिता बढाउनु पर्ने देखिएको छ ।

५ आन्तरिक संरचना

५.१ स्थानीय निकायमा महिला तथा लक्षित समूहको सहभागिता

निर्देशिकाले तोके बमोजिम आदिवासी जनजाति जिल्ला समन्वय समिति, दलित वर्ग जिल्ला समन्वय समिति, अपांग जिल्ला समन्वय समिति र महिला जिल्ला समन्वय समितिहरूमा निर्देशिकाले तोकेबमोजिम महिला सहभागिता रहेको छ । उक्त समितिहरू योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि बैठक बस्ने र निर्णय गर्ने गरेका छन् ।

५.२ वित्त तथा लेखा व्यवस्थापन

महिला विकासका लागि महिला बालबालिका विशेष कोषको व्यवस्था गरिएको छ । लक्षित समूहको विकासका लागि निर्देशिकाले तोके बमोजिमको बजेटको व्यवस्था गरिएको र सो अनुरूप बजेट तथा योजना कार्यान्वयन गर्ने गरिएको छ । गत वर्ष जिविसको कार्यालयले पूँजीगत अनुदानको ३५ प्रतिशत बजेट रकम लक्षित समूह विकासका लागि खर्च गरेको छ ।

५.३ स्थानीय निकायमा गठित समिति

जिविस अन्तर्गत लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समिति गठन गरिएको छ । उक्त समिति संचालनमा रहेको छ । निर्देशिकाले तोकेका महिला समन्वय समिति, आदिवासी जनजाती जिल्ला समन्वय समितिको गठन गरिएको छ । यी समितिहरू सक्रिय रूपमा योजना प्रक्रियामा संलग्न रहेका छन् ।

६ सुशासन

६.१ पारदर्शिता/ जफावदेहिता

जिविसको कार्यालयले नियमित रूपमा वर्षको कम्तिमा ३ पटक प्रत्येक चौमासिकमा पर्ने गरी आफूले संचालन गरेका कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई गरेको देखिन्छ । वार्षिक योजनाहरू निर्णय पश्चात सार्वजनिक हुने गरेका छन् । लक्षित समूहलाई जिविसले छिटो र छरितो ढंगबाट सेवा दिने गरेको छ ।

६.२ सूचना व्यवस्थापन

जिविसले सूचना तथा अभिलेख केन्द्रको विकासको लागि बजेटको व्यवस्था गरेको छ । जिविसले आआफ्ना क्षेत्रका पन्जीकरणको तथ्यांक मासिक र वार्षिक रूपमा अध्यावधिक गर्ने गरेको छ । उक्त तथ्यांकलाई खण्डीकृत रूपमा कम्प्युटरमा राखिएको छ ।

६.३ सूचना शिक्षा र संचार

जिविसले आफूले सम्पादन गरेका तथा विषयगत कार्यालयहरूबाट सम्पादन गरेका क्रियाकलापहरू स्थानीय रेडियोबाट नियमित रूपमा रेडियो कार्यक्रम संचालन गरि सूचना प्रवाह गरिरहेको छ । साथै स्थानीय निकायबाट सम्पादित कामहरूको प्रशारण स्थानीय एफ.एम. र छापा माध्यमद्वारा सूचना प्रवाह गरिरहेको छ । सूचना प्रवाहबाट राष्ट्रिय महत्वका गतिविधिहरूमा जनसहभागिता बढ्ने गरेको छ । स्थानीय पत्रकारहरूलाई कार्यक्रममा आमन्त्रण गर्ने र सूचना प्रवाह गर्ने गरिएको छ । ६ लाख ५० हजार बजेट विनियोजन गरि रेडियोबाट कार्यक्रम प्रशारण हुने गरेको छ ।

७ मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार

७.१ मानव संसाधन व्यवस्थापन

स्थानीय निकायमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी तालिम दिन तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सक्ने केही मानवीय श्रोत छन् । जिविसले मानव संसाधन विकास इकाईको व्यवस्था गरेको छ । श्रोत व्यक्ति (महिला, पुरुष) हरूको सुचीकृत अभिलेख राखिएको छ ।

७.२ संबन्ध विस्तार

जिल्लामा लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकासको लागि विभिन्न कार्यालयहरूबीच कार्यगत संयन्त्र (संजाल) बनेको छ । उक्त संजालले लैंगिक मूलप्रवाहीकरणका लागि समन्वयात्मक कार्य गर्ने गरेको छ ।

७.३ व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति

स्थानीय निकायले महिलाका सीप र आयवृद्धि गर्ने कार्यहरु र नेतृत्व क्षमता विकासका लागि गतिविधिहरु संचालन गर्ने गरेको छ ।

८ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता

८.१ नेपाल सरकारका लैङ्गिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन

नेपाल सरकारका लैंगिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयनका लागि यथेष्ट प्रयास गर्न आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

८.२ महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल पार्ने

महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहिष्णुता अपनाइएको छ । महिला हिंसा निर्मूल तर्फ जिविसले कार्यक्रमहरु तय गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

८.३ नेपाल सरकारका सामाजिक समावेशीका विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन

स्थानीय निकायले समाजमा रहेको विभिन्न जातीगत छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक कुरीती हटाउन सचेतनामूलक गतिविधि तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने गरेको छ । आदिवासी जनजातीहरूको विकासको लागि कार्यक्रमहरू सोही वर्गहरूको सहभागितामा संचालन गर्ने गरिएको छ । महिला सहभागिता बढाउन तथा संयुक्त राष्ट्र संघ सुरक्षा परिषदबाट पारित प्रस्तावहरु १३२५ र १८२० को कार्यान्वयनका लागि थप बजेट विनियोजन गरि कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक रहेको छ ।

४.३ लैंगिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना

१ स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
स्थानीय निकायको नीति र योजनामा महिला र पुरुषबीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि संस्थाको निश्चित रणनीति भएको हुनेछ ।	रणनीति तयारी	फाल्गुण मसान्त सम्म	१०,०००	फोकल पर्सन जिल्ला परिषद
महिला पुरुष समविकासका लागि स्थानीय निकायले नियुक्त गरेका कर्मचारीहरूको संख्यामा महिला तथा पुरुष समानता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	नयाँ कर्मचारी नियुक्तीमा विद्यमान कानुनी व्यवस्थालाई पालना ।			जिल्ला परिषद
लैङ्गिक तथा समावेशी संवेदनशील कार्य प्रणाली अबलम्बन गरिएको हुनेछ ।	महिला हिंसा नियन्त्रणको लागि आचारसंहिता निर्माण सुनुवाई गर्ने अधिकारी तोक्ने ।	फाल्गुण मसान्त सम्म	५०००	फोकल पर्सन जिल्ला परिषद

२ स्थानीय निकायको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी कार्यक्रमको मूल प्रवाहीकरण

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
लैङ्गिक तथा समावेशी विकासको लागि क्षमता विकास कार्यक्रममा महिलाको सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।	समुदाय स्तरमा संचालन गरिने तालिममा महिला सहभागिताको निश्चित प्रतिशत निर्धारण । लैंगिक मैत्री शब्दावलीको प्रस्तुतीलाई निरन्तरता ।	निरन्तर		जिविस
क्षमता विकास कार्यक्रममा महिला पुरुष सहभागिता बढेको हुनेछ ।	क्षमता विकास तालिम	तेस्रो चौमासिक	२५००००	कार्यान्वय समिति

३ लक्षित कार्यक्रम

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्षित समूह तथा बालबालिकाको सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> बालबलबहरुको सूचिकरण गरि सहभागिता वढाउने । 	मंशिर मसान्त - निरन्तरता)		जिविसको कार्यालय
महिला उत्थान सम्बन्धी कार्यक्रमहरु योजनामा समावेश भएका हुनेछन् ।	<ul style="list-style-type: none"> अभिभावक शिक्षा, प्रौढ तथा , किशोरीहरुको लागि प्रजनन र यौन शिक्षा आदानप्रदान गर्न कक्षाहरु, एचआईभी एड्स, स्तन क्यान्सर, पाठेघरको क्यान्सर सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गरि साथी शिक्षा, कार्यमूलक प्रौढ शिक्षा, बच्चा देखि बच्चा कक्षा, आदि) कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने । 	जेष्ठ मसान्त	३००००	महिला जिल्ला समन्वय समिति
महिला लक्षित कार्यक्रमहरुको संख्यामा वृद्धि भएको लेखाजोखा भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> महिला स्वास्थ्य कार्यक्रम संचालन स्वरोजगार, आयमूलक र सीप मूलक कार्यक्रमको आयोजना लाभान्वित वर्गको खण्डीकृत अभिलेखिकरण व्यवस्थापन 	जेष्ठ मसान्त	२०००००	महिला जिल्ला समन्वय समिति

४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकास योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गरी कार्ययोजना तयार भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित समूहको अवस्था विश्लेषण आवश्यकता पहिचान अभिलेखिकरण 	फागुन मसान्त		लैससास फोकल पर्सन
महिला तथा लक्षित समुहको भूमिका बढेको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> नेतृत्व विकास तालिम तथा अनुशिक्षण 	तेस्रो चौमासिक	३००००	क्षमता विकास इकाई
अनुगमन र मूल्याङ्कनकार्य प्रभावकारी भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> अनुगमन प्रतिवेदन तयारी सफलताका कथाहरु प्रकाशन । 	तेस्रो चौमासिक	५००००	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति

५ आन्तरिक संरचना

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
समन्वय समितिमा रहेका लक्षित समुदायका पदाधिकारीहरुको भूमिका सक्रिय भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> लक्षित बजेट र कार्यक्रमको नियमित अनुगमन क्षमता अभिवृद्धीका लागि अभिमुखिकरण 	दोस्रो चौमासिक	५००००	लैस फोकल पर्सन
विकास कोषको स्थापना भई लक्षित वर्गको बजेट परिचालनमा पहुँच बढेको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> लैंगिक डेस्क विकासका लागि बजेट विनियोजन 	दोस्रो चौमासिक	५००००	परिषद
स्थानीय निकायमा गठित समन्वय समितिहरुको गतिशिलता बढेको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> लैससास कार्यान्वयन समितिको नियमित बैठक अनुगमन कार्यमा समितिको भूमिका निर्धारण । 	३ पटक, (चौमासिक रुपमा)	४५०००	समन्वय समिति

६ सुशासन

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
सार्वजनिक सुनुवाईले निरन्तरता पाएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> सार्वजनिक सुनुवाईमा लक्षित समूह तथा वालवालिकाको सहभागिताका लागि आमन्त्रण । बजेटको सार्वजनिकीकरण 	चौमासिक रुपमा फागुन मसान्त	१ लाख	सूचना शाखा
योजना तर्जुमाका लागि लक्षित समूहको खण्डीकृत तथ्यांक व्यवस्थित भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> कम्प्युटरमा तथ्यांकको व्यवस्थापन 	निरन्तर	०	सूचना शाखा
सूचना शिक्षा र संचारको माध्यमबाट लक्षित वर्गको चेतनामा वृद्धि भई विकासमा सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> रेडियो, पत्रिका तथा अन्य माध्यमबाट सचेतना कार्यक्रम 	निरन्तर	१०००००	सूचना शाखा

७ मानव संसाधन, सम्बन्ध विस्तार

उद्देश्यहरु	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
लैससास सम्बन्धी मानव संसाधन व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारीमा जाने महिलाका लागि क्षमता विकास कार्यक्रम स्रोत व्यक्तिहरु (महिला तथा पुरुष दुवै) को सूचीकरण तथा रोष्टर अद्यावधिक गर्ने । 	तेस्रो चौमासिक दोस्रो चौमासिक	२५००० ०	महिला जिल्ला समन्वय समिति सूचना तथा सामाजिक शाखा
लैससासका लागि सम्बन्ध तथा साभेदारी वृद्धि	<ul style="list-style-type: none"> सरोकारवालाहरूसँग बैठक 	तेस्रो चौमासिक (५०००	सूचना तथा

भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● लैंगिक तथा सामाजिक प्रभाव अध्ययन ● नयाँ श्रोतव्यक्तिहरूको प्रयोग 	१ वटा बैठक)		सामाजिक शाखा
व्यावहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति सम्बन्धी गतिविधि संचालन भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण लागि जिल्लाका अल्पकालीन (वार्षिक) र दीर्घकालीन (वहुवार्षिक) योजना तयारीको प्रस्ताव पारित गरिने ● ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी प्राविधिक) तयार ● महिलाहरूको लागि लोक सेवा आयोग पूर्व तयारी कक्षाका लागि तालिम 	फागुन मसान्त असार मसान्त असार मसान्त (विषयगत कार्यालयसँग समन्वय) (विषयगत कार्यालयसँग समन्वय)	फोकल पर्सन योजना शाखा सामाजिक शाखा

८ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता

उद्देश्यहरू	क्रियाकलाप	समयावधि	बजेट	जिम्मेवारी
नेपाल सरकारका लैङ्गिक विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● सहस्राब्दी विकास लक्ष्य लक्षित बजेट विनियोजन । ● बेइजिंग घोषणा पत्रबारे अभिमुखिकरण ● बेइजिंग घोषणा पत्रमा उल्लेखित प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन 	फागुन मसान्त	समन्वय समिति
धनकुटा जिल्लामा महिला विरुद्ध हुने सबै खाले हिंसा निर्मूल गर्ने अभियान संचालन भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● लैंगिक हिंसा रहित गाविस तथा जिल्ला बनाउने प्रतिवद्धता पत्र जारी ● महिला हिंसा विरुद्ध १६ दिने अभियान संचालन 	फागुन मसान्त मंशिर मसान्त १५०००	समन्वय समिति
नेपाल सरकारका सामाजिक समावेशीका विकासका नीति र प्रतिवद्धताहरूको कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।	<ul style="list-style-type: none"> ● बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यान्वयनको रणनीति पत्र तयारी ● संरासं सुरक्षा परिषदबाट पारित प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयनका लागि बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा । 	जेष्ठ मसान्त फागुन मसान्त	२००००० २५०००	सामाजिक विकास शाखा